

Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Eğitiminde Filmlerden Yararlanılmasına İlişkin Görüşleri *

*Pre-Service Teachers' Opinions Regarding Using Films in Social Studies Education**

Erdoğan KAYA¹, Tuba ÇENGELCI²

Özet: Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere insanlar, yerler ve kültürleri geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında tanıtmak için çeşitli öğrenme kaynakları kullanılmaktadır. Filmler sosyal bilgiler öğretmenleri için önemli kaynaklardan biridir. Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler dersinde filmlerden yararlanma konusunu öğretmen adaylarının bakış açısıyla incelemektir. Çalışmanın katılımcılarını 2008-2009 eğitim öğretim yılında bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği programında öğrenim gören üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş, araştırma verileri odak grup görüşmesi yoluyla toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adayları filmlerin öğrenme-öğretme sürecinde birden çok duyu organına hitap eden, kalıcı ve eğlenceli bir öğrenmeye destek sağladığının altını çizmişlerdir. Öğretmen adayları filmlerin sosyal bilgiler dersi içeriği ile ilgili bilgi, beceri ve değerleri desteklemesi bakımından önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, öğretmen adayları sosyal bilgiler dersi kapsamında filmlerin etkili bir biçimde yararlanılmasında öğretmenlerin rolünü vurgulamışlar, bu süreçte karşılaşılabilecek sorunları dile getirmişlerdir. Öğretmen adayları sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanma konusunda öğretmenlere, okullara, ailelere ve medya kuruluşlarına yönelik çeşitli öneriler getirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: sosyal bilgiler, film, öğretmen adayı

*Bu makale 27-29 Temmuz 2010 tarihleri arasında Singapur'da düzenlenen Uluslararası Öğrenme ve Toplumu Güçlendirme Konferansı'nda (ICOLACE 2010) bir kısmı sözlü bildiri olarak sunulan ve özeti basılan çalışmanın tamamını içermektedir.

* This article includes the study a part of which was presented as an oral presentation at the International Conference on Learning and Community Enrichment (ICOLACE 2010) in Singapore, July 27-29, 2010.

¹ Yard.Doç.Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, erkaya@anadolu.edu.tr

² Arş.Gör.Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, tubacengelci@anadolu.edu.tr

Extended Abstract

Fundamental knowledge, skills, attitudes and values for community life are taught students through various courses in elementary school. Social studies course play an important role in teaching process of mentioned knowledge, skills, attitudes and values to students in primary education level. Various learning resources are used in social studies course for introducing students past, today and future with people, places and cultures. Films are powerful pedagogical tools for social studies teachers. Films play an important role in introducing historical, cultural, geographical, social, politic issues, perspectives and characteristics belong to people, society, or nations. This study was aimed at examining advantages and disadvantages of using film in social studies education from the perspective of social studies pre-service teachers.

The purpose of the study is to examine pre-service teachers' understandings about using films in social studies course. Within the scope of the main purpose of the present study, the following research questions were addressed:

- What do pre-service teachers think about using film in social studies?
- What do pre-service teachers think about contributions of films to social studies education?
- What do pre-service teachers think about problems can be encountered when using film in social studies?
- What are pre-service teachers' recommendations about using film in social studies?

Qualitative research methods were used in the study. Participants of the study were 3rd and 4th grade pre-service teachers enrolled in social studies teacher training program. Focus group interview was used in the study. First group consisted of 8 pre-service teachers from the 3rd grade, and second group had 6 pre-service teachers from the 4th grade. In the analysis of data, content analysis technique was used.

Findings were examined under the four main themes which were classified as "using film in social studies", "contributions of films to social studies", "problems can be encountered when using film in social studies", and "recommendations". Findings of the study show that according to pre-service teachers films appeal to multiple senses of students, help retention of learning, and facilitate history and geography learning. Moreover, films make learning enjoyable. Pre-service teachers explained contribution of films to social studies education under the sub-themes of contribution regarding knowledge, skills, and values acquirement. They mentioned about historical and geographical issues in terms of knowledge contribution of films. Pre-service teachers emphasized that films help students develop creative thinking, critical thinking, and interpreting skills. Additionally, they indicated that films play a significant role to teach values such as love, friendship, independence, cultural values, national values, cooperation and solidarity, peace, democracy and freedom, and sensitivity. Problems, pre-service teachers mentioned regarding using films in social studies, were determined as "films can create bias against certain views and beliefs", "films are usually shot based on western sources", "films generally adopt one-sided perspective", "films about surreal heroes have negative impact on children", "historical films may give inaccurate information", and "violence is emphasized in some films". Finally, pre-service teachers suggested recommendation for teachers, schools, families, and media organizations.

According to results of the study pre-service teachers have positive views about using films social studies. They thought that films help retention of learning, and provide visualization in teaching learning process. Pre-service teachers thought that films help students acquire some knowledge, skills, and values. However, films could have negative effects on students. Teachers, schools, families and media organizations should take responsibility to solve problems which are encountered regarding films.

Studies can be designed to determine effect of using various types of films on teaching different subjects in social studies. Teachers' views and competency regarding using films in social studies should be examined. Primary school students' and parents' opinions about using films in education should be investigated. Media literacy education and critical thinking education can be organized for teachers and parents to use films effectively in social studies course. An educational film archive can be formed for teachers by ministry of education or researchers.

Key words: social studies, film, pre-service teacher

Giriş

Medya günümüzde öğrenme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle medyadan eğitim odaklı yararlanmanın akademik amaçların gerçekleştirilmesine katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu bağlamda öğretmenler belirli konuların öğretiminde öğrencileri güdülemek amacıyla filmlerden yararlanabilirler (Aix, 1988). Filmler güçlü bir eğitim aracı olarak kullanılabilen, öğrenilmesi amaçlanan içeriğin görsel ve işitsel bakımdan erişilebilir hale getirilmesine olanak sağlayabilmektedir. Bu nedenle çeşitli türleriyle filmler sosyal bilgiler derslerinde kullanılacak en güncel kaynaklar arasında yer almaktadır (Paris, 1997).

Filmler iki temel özelliği nedeniyle bireyleri toplumsallaştırma işlevi taşımaktadır. Birinci özellik teknik yapısıyla bir filmin görüntü, hareket ve ses öğelerini bir arada kullanılabilmesiyle çok fazla bilginin aktarılabilmesine olanak vermesidir. Filmlerin toplumsallaştırma bakımından ikinci önemli özelliği sinemanın başlı başına bir sanat olması, sosyal olguları, düşünceleri ve en önemlisi duyguları aktarabilecek bir nitelik taşımasıdır. Bir ders kitabında, sosyal olgu ve olayların bir film sahnesinde verildiği gibi öğrenciye aktarılması ve hissettirilmesi olanaklı değildir. Diğer bir deyişle filmler, öğrencilerin gözünde soyut bilgileri ilgili tüm öğeleriyle bir bütünlük içinde canlandırabilmekte ya da gerçek bir yaşamı yansıtabilmektedir (Birkök, 2008, ss.2-3).

Filmler öğrencilere bireyler, toplumlar ya da uluslarla ilgili tarihi, kültürel, coğrafi, sosyal ve politik konuların ve bakış açılarının tanıtılmasında önemli rol oynamaktadır. Filmler, Sosyal bilgiler dersi içeriğinde yer alan tarih ve coğrafya konularının öğretiminde kullanılabilir. Marcus (2005, s.64) tarihsel kanıtlara dayalı filmlerin öğrencilerde tarihsel empati ve tarihsel bakış açısının geliştirilmesine katkı sağladığını belirtmektedir. Ayrıca öğrencilere farklı bakış açılarının zengin biçimde sunulduğu eğitimsel filmler öğrencilerin tartışmalı tarihsel konuları analiz etmelerine olanak sağlamaktadır (Stoddard, 2009, s.430). Diğer yandan coğrafya ile ilgili filmler öğrencilerin çok uzak mesafelerde bulunan yerler ve kültürler konusunda bir görüş edinmelerine yardım etmektedir (Algeo, 2007). Bunların yanında filmler Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların ve toplumu ilgilendiren sosyal problemlerin ele alınmasında da kullanılabilir. Dressel

(1990, s.226) filmlerin uyuşturucu kullanımı, ırkçılık gibi sosyal problemler konusunda öğrencilerde anlayış oluşturmaya kolaylaştırdığını vurgulamaktadır.

Öğrencinin toplumsal yaşamı anlayarak bu sürece etkin katılım için gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazandığı sosyal bilgiler dersinde filmlerden yararlanma konusunda öğretmenin dikkat etmesi gereken noktalar şöyle sıralanabilir (Öztaş, 2009, ss.347-354):

Öğretmen;

- Dersin kazanımlarına uygun filmleri seçmeli ve öğrencilere izlettirmeden önce kendisi izleyerek filmin uygunluğu konusunda emin olmalıdır.
- Film seçiminde öğrencilerin gelişim düzeyini göz önünde bulundurmalıdır.
- Filmlerin şiddet öğeleri içermemesine özen göstermelidir.
- Film etkinliğini planlı biçimde uygulamalı, gösterim öncesi, sırası ve sonrasında yapılacak çalışmaları ayrıntılı biçimde planlamalıdır.

Sosyal bilgiler dersinde etkili bir öğrenme aracı olarak kullanılacak filmler konusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinin alınması, öğretmen adaylarının konuya bakış açılarının ortaya konması ve hizmetöncesi eğitimlerinde konuyla ilgili yapılacak uygulamalara ışık tutması bakımından önem taşımaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı Sosyal bilgiler dersinde filmlerden yararlanma konusuna ilişkin olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Öğretmen adayları sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmaya ilişkin olarak neler düşünmektedirler?
- Filmlerin sosyal bilgiler eğitimine katkıları (bilgi, beceri, değer) konusunda öğretmen adaylarının görüşleri nelerdir?
- Öğretmen adayları sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmada karşılaşılabilecek sorunlara ilişkin olarak neler düşünmektedirler?
- Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde filmlerden yararlanmaya ilişkin önerileri nelerdir?

Yöntem

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde filmlerin kullanımına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma nitel araştırma modelinde desenlenmiştir. Araştırmada veri toplama tekniği olarak odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Odak grup görüşmesi ılımlı bir

ortamda bir konuya ilişkin algıları belirlemek amacıyla dikkatle planlanmış tartışmalar serisi biçiminde tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.152). Zaman ve maliyetten tasarruf sağlaması, katılımcılar arasındaki etkileşimin verinin niteliğine katkıda bulunması, etkileşim sonucu ortaya çıktığından tutarlı veri sunması ve katılımcılar için eğlenceli bir ortam oluşturması odak grup görüşmelerinin avantajları arasında sayılabilir (Patton, 2001, ss.385-386).

Araştırmanın katılımcılarını 2008-2009 öğretim yılı bahar döneminde bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği programında öğrenim gören üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada kolay ulaşılabılır durum örneklemesinden (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.112) yararlanılmıştır. Sosyal bilgiler eğitimine yönelik bilgi birikimleri yanında uygulamaya dönük ders ve etkinliklerde daha çok yer almaları nedeniyle bu sınıf düzeylerindeki öğretmen adaylarının görüşlerine başvurulmuştur. Odak gruplarda film izleme alışkanlıkları fazla olan öğretmen adaylarının yer almasına dikkat edilmiştir. Bu amaçla odak grup görüşmeleri öncesinde öğretmen adaylarıyla informal görüşmeler yapılmıştır. Daha sonra onlara araştırma konusundan ve amaçlarından söz edilmiştir. Filmlere ilgisi olanlar ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul edenlerle odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Araştırmaya üçüncü sınıftan 8, dördüncü sınıftan 6 öğrenci katılmıştır. Öğretmen adaylarından 10'u erkek 4'ü bayandır. Öğretmen adaylarına uygulanan görüşme formu araştırmanın amaçlarına paralel sorular içermiştir. Uzman görüşleri ve pilot görüşme ile görüşme formuna son biçimi verilmiştir. Odak grup görüşmeleri üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileriyle ayrı ayrı iki oturumda gerçekleştirilmiştir. . Üçüncü sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilen görüşme 44 dakika, dördüncü sınıf öğrencileriyle yapılan görüşme 36 dakika sürmüştür. Araştırma verilerinin toplanmasında odak grup görüşmelerinin tercih edilmesi araştırmacılara zaman bakımından kolaylık sağlamıştır. Bunun yanı sıra oluşturulan gruplarda öğretmen adaylarının etkileşimi sürece katkı getirici ve zenginleştirici bir etkide bulunmuştur. Öğretmen adayları birbirlerinin görüşlerinden hareketle sosyal bilgiler öğretiminde filmlerin kullanımına ilişkin bakış açılarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Görüşme sırasında yönlendirme yapılmamasına, bireysel ve grup dinamiğinin yakalanmasına çalışılmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş, daha sonra bilgisayar ortamında yazıya dökülmüştür. Ses kayıtları ile yazılı döküm karşılaştırılarak tutarlılığı sağlanmıştır.

Araştırma verilerinin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler analiz sürecinde kodlanmış ve amaçlara dayalı olarak temalar altında toplanmıştır. Veriler görüşlerden doğrudan alıntılar yapıldıktan sonra başka araştırmaların sonuçlarıyla tartışılarak raporlaştırılmıştır. Araştırmada her bir öğretmen adayına bir kod ad verilmiş, raporlaştırmada görüşlerden doğrudan alıntılar yapılırken bunlar kullanılarak katılımcılar gizli

tutulmuştur. Araştırmanın amacı dışına çıkılmamasını sağlamak için temalar oluşturulurken araştırma amaçları dikkate alınmıştır. Yoğun bir veri seti içinde araştırmacıların seçici olması ve araştırma amaçları çerçevesinde kodlama yapabilmesi araştırmanın geçerliliğini de olumlu yönde etkilemektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.223). Analiz süreci sonunda iki araştırmacı ayrı ayrı yapmış oldukları analizleri inceleyerek kod ve temalar üzerinde uyum sağlamışlardır.

Bulgular

Bu bölümde öğretmen adaylarıyla sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanma konusunda yapılan odak grup görüşmelerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmaya ilişkin görüşler, filmlerin sosyal bilgiler eğitimine katkıları, sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmada karşılaşılabilecek sorunlar ve sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmaya yönelik öneriler temaları altında verilmiştir. Her bir temada ulaşılan alt temalar öğretmen adayları tarafından daha çok vurgu yapılanlardan başlanarak sıralanmıştır.

Sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmaya ilişkin görüşler

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitiminde filmlerin kullanımı konusundaki görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanılmasına ilişkin görüşleri

Görüşler
Birden fazla duyu organına hitap etmesi
Kalıcı öğrenmeye destek sağlaması
Tarih ve coğrafya konularının öğrenilmesini kolaylaştırması
Öğrenilenleri somutlaştırması
Öğrenmeyi eğlenceli hale getirmesi
Öğrenilenlerin günlük yaşama aktarılmasını sağlaması

Tablo 1’de görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmen adayları sosyal bilgiler eğitiminde filmlerin kullanımına ilişkin olarak öncelikle filmlerin birden fazla duyu organına hitap etmesini dile getirmişlerdir. Bununla ilgili olarak Cem adındaki öğretmen adayı “*Sosyal bilgilerde şöyle bir ilke vardır. Bir insanın ne kadar çok duyu organına hitap ederseniz o kadar çok öğretebilirsiniz*” diyerek filmlerin duyuları harekete geçirdiğinden söz etmektedir. Filmlerin öğrenme sürecinde özellikle görselliği sağlamanın etkili öğrenmeye katkı sağladığını düşünen

Berk görüşlerini “Gerçekten görsellik çok önemli, görerek öğrenmek görerek duyarak ve kendi kafamızda onu tartarak öğrenmemiz çok daha önemli. Bunun faydalarını çok fazla görüyoruz” biçiminde açıklamıştır. Öğretmen adayları filmlerin öğrenilenlerin kalıcılığına katkı sağladığını düşünmektedirler.

Öğretmen adayları filmlerin öğrenilenlerin kalıcılığına katkı sağladığını düşünmektedirler. Bu konuda Hale düşüncelerini şöyle açıklamaktadır:

Ben sosyal bilgilerde filmlerin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Eğitim bilimleri dersinde de gördüğümüz gibi bir şeyi görerek algıladığımız zaman o insanın zihninde daha da kalıcı oluyor. O yüzden görselliğin her şeyde en önemli olduğunu düşünüyorum görerek yaşayarak yapmak daha kalıcı ve etkili oluyor. Hani bir öğretmenin dersi anlatarak geçmesinden yana görsel olarak filmlerden ve daha çok şey öğrendiğimizi düşünüyorum.

Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinde kullanılan filmlerin özellikle tarih ve coğrafya konularının öğretilmesini kolaylaştırdığını düşünmektedirler. Bu konuda yine Berk isimli öğretmen adayı “Tarihin canlandırılmasıyla oluşturulmuş filmler öğrencilerin tarihi daha çabuk kavramasını, özellikle hikâye yoluyla daha çabuk kavramasını sağlıyor. Coğrafi bakımdan ele alırsak coğrafi konularda yapılmış filmleri gören öğrencilerin daha başarılı olduğunu düşünüyorum” diyerek tarih ve coğrafya konularının öğretiminde filmlerin yerine değinmiştir. Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinde filmlerin öğrenilenleri somutlaştırdığını, eğlenceli hale getirdiğini ve öğrenilenlerin günlük yaşama aktarılmasını sağladığını düşünmektedirler.

Filmlerin sosyal bilgiler eğitimine katkıları

Öğretmen adaylarının filmlerin sosyal bilgiler eğitimine katkılarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi ile elde edilen bulgular Tablo 2’de bilgi, beceri ve değer temaları altında ele alınmıştır.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının filmlerin sosyal bilgiler eğitimine katkıları konusundaki görüşleri

	Tarih eğitimine katkı
	Tarihi filmlerin bilgilendirici olması
	Tarihi filmlerin geçmişteki kültürleri tanımaya katkı sağlaması

Bilgi boyutunda katkılarına ilişkin görüşler	Coğrafya eğitimine katkı Çevre sorunlarıyla ilgili filmlerin konuların öğrenilmesini kolaylaştırması Doğal afetlerle ilgili filmlerin konuların öğrenilmesini kolaylaştırması
Beceri boyutunda katkılarına ilişkin görüşler	Eleştirel düşünme Yaratıcı düşünme Yorum yapma
Değer boyutunda katkılarına ilişkin görüşler	Sevgi Bağımsızlık Tarihsel dönemlerdeki değer yargıları Kültürel değerler İşbirliği ve dayanışma Demokrasi ve özgürlük Arkadaşlık ve dostluk Ulusal değerler Barış Duyarlılık

Bilgi boyutunda en çok tarih konularının öğrenilmesine olan katkıları üzerinde durulmuş ve “tarihi filmlerin bilgilendirici olması” temasının ön plana çıktığı görülmüştür.

Bu konuyla ilgili olarak Yağız görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

Ben ÖSS sınavına hazırlanırken Turgut Özakman’ın senaryosunu hazırladığı Kurtuluş dizisini izledim. Bu dizinin bana bilgi olarak katkısı çok büyük oldu. O savaşların nedenlerini sonuçlarını daha iyi gördüm, benim için çok etkili oldu. Öteki türlü kitaptan çalışsaydım benim için biraz daha sıkıcı ve zor olacaktı, aklımda kalmayacaktı belki. Ama şimdi hala aklımda tarihi filmlerin katkısı büyük benim için.

Ömür isimli öğretmen adayı ise tarihi filmlerin bilgilendirici özelliği konusundaki görüşlerini “*Tarihi filmlerin bize bilgi konusunda daha çok öncülük ettiğini söyleyebilirim. Örneğin Truva filminde Truva savaşından alınan sahnelerle savaşın amacı ve sonuçlarıyla ilgili bilgiler edinmemizi sağlıyor ya da Mustafa filmi olabilir. Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatından kesitler sunuyor*” biçiminde dile getirmiştir. Öğretmen adayları tarihi filmlerin bilgilendirici olma özelliğinin yanı sıra geçmişteki kültürleri tanımaya da olanak sağladığını belirtmişlerdir. Bu

konuyla ilgili olarak Rasim isimli öğretmen adayı “*Sosyal bilgiler dersi açısından bakacak olursak filmler eski kültürleri tanımak ve kendi kültürleriyle karşılaştırarak yeni bir senteze ulaşmaları için öğrencilere fırsat sunar. Filmler bu konu açısından çok önemlidir. Filmler ve diziler özellikle diziler geçmiş yaşamdaki olayların günümüzde yorumlamasını sağlamaktadır*” diyerek tarihi film ve dizilerin öğrencilere geçmişe yolculuk yaparak ilgili dönemin koşulları ve kültürü konusunda bir anlayış geliştirmelerine katkı sağladığını belirtmiştir.

Öğretmen adayları filmlerin sosyal bilgiler eğitimine katkıları konusunda ikinci olarak coğrafya konularının öğretilmesine olan katkıdan söz etmişlerdir. Bu bağlamda çevre sorunları ve doğal afetlerle ilgili filmlerin sosyal bilgiler dersi içeriğinde yer alan coğrafya ile ilgili konuların öğretilmesini kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Ceyhun isimli öğretmen adayı “*Volkan diye bir film hatırlıyorum. O filmde bir volkanın çevre halkına verdiği zararlardan bahsedilmişti. Yarından Sonra diye bir film var aynı şekilde burada da küresel ısınmanın zararlarından bahsedilmiş. Öğrenciler bu filmlerden çok kaliteli bilgiler elde edebilirler*” diyerek filmlerden örneklerle görüşlerini açıklamaya çalışmıştır.

Öğretmen adayları sosyal bilgiler eğitiminde filmlerin kullanımının **beceri** boyutunda katkılarına ilişkin olarak öncelikle eleştirel düşünme daha sonra yaratıcı düşünme ve yorum yapma becerilerinden söz etmişlerdir.

Filmlerin eleştirel düşünme becerilerine katkısı konusunda Kaan isimli öğretmen adayı düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

Filmler öncelikle eleştirel bir izlenim oluşturuyor çocuklarda. Diziyi veya filmi izlerken niye böyle yaptı keşke şöyle yapsaydı olmaz mıydı? Bazı olaylar veya insanlar arasındaki ilişkilere eleştirel bir anlamda bakıyor. Diğer yandan kendisinde olan yanlış bilgiyi veya doğru bilgiyi filmde verilmek istenen bilgilerle karşılaştırarak daha farklı bir görüş açısı kazanıyor diye düşünüyorum ben.

Öğretmen adayları filmlerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmesi ile ilgili olarak öğrencilere katkı sağlayacağını düşünmektedirler. Erdem isimli öğretmen adayı ise filmlerin yaratıcı düşünme becerilerine katkısını örnek bir film üzerinden şöyle açıklamıştır:

Yaratıcı düşünme becerileri konusunda ben şöyle bir şey ekleyebilirim. Wall-E adında bir animasyon film var. Konusu şöyle, dünyada o kadar çok çöp oluyor ki insanlar bunları yok edemiyorlar İnsanlar büyük uzay gemilerine binerek uzaya gidiyorlar. Belirli bir süre dünya temizleninceye kadar uzayda kalarak yaşamlarını devam ettiriyorlar. Bu arada Wall-E adında robotlar var. Bunlar çöpçü robotlar, çöpleri toplayarak belirli bir yere yığmayı sağlıyorlar. Bunun hikâyesi anlatılmış filmde. İnsanlar aşağı yukarı bir 400 yıl kadar uzayda kalıyorlar. Teknoloji o kadar

ilerliyor ki uçan sandalyelerde oturuluyor. Yemek önlerine geliyor ve kemik sistemleri gelişmiyor. Çocuklar bunları görerek gelecekte nasıl yaşanabileceği konusunda farklı düşünceler geliştirebilirler.

Öğretmen adayları sosyal bilgiler eğitiminde film kullanımının sevgi, bağımsızlık, tarihsel dönemlerdeki değer yargıları, kültürel değerler, işbirliği ve dayanışma, demokrasi ve özgürlük, arkadaşlık ve dostluk, ulusal değerler, barış ve duyarlılık gibi **değerlerin** kazandırılmasına katkı sağladığının belirtmişlerdir. Filmler aracılığıyla kazandırılacak değerler konusunda Ömür isimli öğretmen adayı “*Her filmin kendine özgü bir değer yargısı vardır. Örneğin insanlık sevgisi olsun, kültürel değerlerin paylaşımı olsun, dostluk, barış...*” diyerek her filmin belirli değerleri yansıttığını vurgulamaktadır. Bağımsızlık değerinin kazandırılmasıyla ilgili olarak ise Cem görüşlerini şöyle dile getirmiştir; “*Vatansever diye bir film vardı Amerikan yapımı. Amerika’nın bağımsızlığa gidişini gösteriyor burada. Bağımsızlık değer yargısını aşılama çalışıyorlar*”. Tarihi filmlerin konu edindiği dönemin değer yargılarını anlattığını belirten Yağız “*Mesela değerler boyutunda filmleri ele alacak olursak tarihi filmler günümüzün değil de o zamanki değer yargılarını bize öğretiyor. Kral Artur diye bir film vardı, burada o zamanki savaş tekniklerini o zamanlarda nasıl savaşıldığını, ormanın içindeki savaş stratejilerini göstermekteydi*” sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir. Erdem ise işbirliği ve dayanışma değerlerinin öğretimi için bir çizgi filmde örnek vermiş “*Şirinler çizgi filminin, çocukların birbirleriyle etkileşim içerisinde olup, herkesin birbirine yardım edip birlikten kuvvet doğar anlamında birleşip bir şeyleri başarılmasını görmeleri bakımından çok etkili olduğunu düşünüyorum*” biçiminde görüşünü açıklamıştır.

Arkadaşlık ve dostluk değerlerinin kazandırılmasıyla ilgili olarak Deniz isimli öğretmen adayı “*Değer boyutunda Buz Devri diye bir çizgi animasyon vardı. Burada arkadaşlığın ne kadar değerli olduğu, arkadaşlar için neler yapılabileceği anlatılıyordu*” biçiminde bir örnek verirken Rasim “*Benim izlediğim Arabalar adındaki animasyon filmde ekip ruhunun önemi dostluğun önemi vurgulanıyor daha çok. Bir topluluğun başarılı olabilmesi için o topluluktaki en küçük sayılabilecek bir kişinin bile ona onun başarısında çok büyük bir etken...*” sözleriyle görüşünü dile getirmiştir. Öğretmen adayları ulusal değerler, barış ve duyarlılık değerlerinin filmlerden yararlanılarak öğrencilere kazandırılacağı görüşünü paylaşmaktadır. Barış değeri ile ilgili olarak Hale “*Değer olarak ben farklı bir filmde yola çıkacağım. Mesela Piyanist filminin değer bağlamında çok büyük katkıları var diye düşünüyorum. O dönemin şartları, savaşın zorlukları, insanların çektiği acılar olabilir. Bu tip bir filmin çocuklara savaşın kötülüğünü gösterme bakımından katkı sağlayacağını düşünüyorum*” sözleriyle örnek bir film üzerinden görüşlerini açıklamıştır.

Sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmada karşılaşılabilecek sorunlar

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde filmlerden yararlanmada karşılaşılabilecek sorunlar konusundaki görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmada karşılaşılabilecek sorunlar konusundaki görüşleri

Görüşler
Filmlerin belirli görüş ve inançlara karşı önyargı oluşturması
Filmlerin genelde batılı kaynaklara dayalı olarak yapılması
Filmlerde tek yönlü bakış açısının temel alınması
Kimi filmlerin ulusal değerlere zarar vermesi
Gerçeküstü güçlere sahip kahramanları konu edinen filmlerin çocukları olumsuz etkilemesi
Tarihi filmlerde yanlış bilgilendirmeler yapılması
Filmlerde şiddet öğelerinin gösterilmesi

Öğretmen adayları sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmada karşılaşılabilecek sorunlar konusunda çoğunlukla “Filmlerin belirli görüş ve inançlara karşı önyargı oluşturabilmesi” görüşüne vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu konuda Yağız görüşlerini şöyle ifade etmiştir; “*Ben de filmlerin tarafsızlıktan yana değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Örneğin filmler yapımcılarının görüşlerini temel alırken karşı görüş ve inançları yanlış ve kötü olarak gösteriyor. Bu da tabii onu izleyen öğrencilerin bazı görüş ve inançlara karşı önyargılı davranmalarına sebep oluyor*”. Öğretmen adaylarının sorunlar bölümünde dile getirdikleri bir diğer önemli görüş film senaryolarının hazırlanmasında genelde batılı kaynakların temel alınmasıdır.

Bu konuyla ilgili olarak Hale, Türk senarist ve yönetmenlerinin kendilerini daha iyi tanıtmalarını önererek görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

Genelde filmler Amerika ve batı kaynaklı. Hani Atatürk'ün şöyle bir sözü vardı, askeri başarılar savaş alanında ne kadar büyük olursa olsun eğer siz masa başında güçlü kuvvetli olmazsanız onun hiçbir anlamı olmaz. Bu da buna benziyor. Film kültüründe film yönetiminde Hollywood özellikle çok ünlü bu konuda. Bütün kaynaklar da batıya göre yazılıyor yapılıyor. Türk filmi şu aralar çok gelişiyor. Ama genelde kaynaklar batılı kaynaklar ve onların düşünce sistemlerine, onların bizi doğuyu nasıl algıladıklarına dair filmler yapılıyor. Bu yüzden de Türk senaristlerinin Türk senaryo yazarlarının sinemaseverlerin de bu konuda bilinçli olmasını ve

kendilerini daha çok tanıtma çabası içine girmelerinden yanayım böyle olursa daha da tarafsız ve daha güzel filmler çıkacağını düşünüyorum.

Filmlerin batılı kaynaklara dayalı olarak çekilmesi yanında tek yönlü bakış açısını yansıtması öğretmen adaylarının dile getirdiği bir diğer sorundur. Kimi filmlerin ulusal değerlere zarar vermesi, gerçeküstü güçlere sahip kahramanları konu edinen filmlerin çocukları olumsuz etkilemesi, tarihi filmlerde yanlış bilgilendirmeler yapılması ve filmlerde şiddet öğelerinin gösterilmesi öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmada belirledikleri temel sorun alanlarını oluşturmaktadır.

Sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmaya yönelik öneriler

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmaya yönelik getirdikleri öneriler dört tema altında toplanmıştır. Önerilere ilişkin olarak ulaşılan temalar Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmaya yönelik önerileri

Öneriler
Öğretmenlere yönelik öneriler
Okullara yönelik öneriler
Ailelere yönelik öneriler
Medya kuruluşlarına yönelik öneriler

Tablo 4’te görüldüğü gibi öğretmen adayları sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmaya yönelik olarak öğretmenlere, okullara, ailelere ve medya kuruluşlarına yönelik öneriler getirmişlerdir. Öğretmen adaylarının öğretmenlere yönelik getirdikleri önerilerin başında “Öğretmenler filmlerdeki bilgilerin doğruluğuna dikkat etmeli” önerisi gelmektedir. Bu konuda Deniz görüşlerini şöyle açıklamıştır; “*Öğretmen ilk önce tabi ki filmi izleyecek. Konuyla alakalı olup olmadığına ilk önce bir karar verecek. Filmler sosyal bilgiler alanında ya da diğer alanlarda bilgiler sunabilirler. Öğretmenlerin bu bilgilerin doğruluğuna daha çok dikkat etmeleri gerekiyor*”. Bu bağlamda öğretmen adaylarının, öğretmenlerin Sosyal bilgiler derslerinde yararlanacakları filmler ve filmlerin sunduğu bilgiler konusunda dikkatli olmaları ve bilgi doğruluğundan emin olmaları gerektiğini düşündükleri söylenebilir. Öğretmen adaylarının öğretmenlere yönelik getirdikleri bir diğer öneri “Öğretmen eleştirel bakış açısına sahip olmalı ve eleştiri süzgecinden geçirdikten sonra öğrencilere dizi, belgesel ya da film önermeli” biçimindedir. Bu konuda Kaan “*Sosyal bilgiler öğretmenin başta eleştirel bir bakış açısına sahip olması gerekiyor ve buna göre öğrencilere filmler, diziler veya belgeseller önermesi*

gerekiyor” diyerek görüşünü dile getirmiştir. Öğretmenlere yönelik getirilen bir diğer öneri “Öğretmenler öğrencileri belgesel ya da bilgilendirici film izlemeleri konusunda teşvik etmeli” biçiminde olup, Ceyhun isimli öğretmen adayının bu öneriyle ilgili görüşü “Mesela sosyal bilgiler öğretmenleri derslerinde konularıyla ilgili belgeseller veya kısa görüntüler, videolar izletebilir, bir video saati yapabilirler ders saati olarak. Bu tarz filmleri izlemeleri için çocukları teşvik edebilirler veya ödev verebilirler. Şu filmi izleyin gelin derste tartışacağız gibi” şeklindedir. Öğretmen adaylarına göre öğretmenler filmlerdeki olumlu ve olumsuz mesajları ayırt edebilmeleri için öğrencilere eleştirel düşünme becerilerini kazandırmalıdır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanma konusunda öğretmenlere yönelik getirdikleri diğer öneriler “Öğretmenler dersin bir bölümünü ya da haftada belirli bir ders saatini tanıtıcı, eğitici programlara ve filmlere ayırmalı”, “Öğretmen filmlerden ne anladıklarıyla ilgili olarak öğrencilerle konuşmalı”, “Öğretmen aynı konularda farklı bakış açılarına sahip filmleri izletmeli”, “Film izlerken öğrencilere rehberlik etmeli, gerekli noktalarda müdahalede bulunmalı” ve son olarak “Sosyal bilgiler öğretmeni alanında yetkin, çok okuyan ve genel kültür bakımından donanımlı olmalı” biçimindedir.

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanma konusunda okullara yönelik getirdikleri önerilerden birincisi okul-aile işbirliği çalışmaları kapsamında “Okullar tarafından ailelere medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme eğitimleri verilmeli” biçimindedir. Berk isimli öğretmen adayı “*Mutlaka olumsuz filmler olacaktır. Bunları önlemenin yolu ise birincisi aileye de okullarda eğitim verilmesidir. Özellikle bu medya okuryazarlığı eğitimi veya eleştirel okuma, eleştirel bakma eğitim verilmesi gerekiyor. Sosyal bilgiler alanına indirdiğimizde özellikle küçük çocukların aileleri tarafından eğitilmeleri gerekiyor*” diyerek konuyla ilgili görüşünü dile getirmiştir. Okullara yönelik getirilen bir diğer öneri ise “Okullar film izlenmesine olanak sağlayacak araç-gereç ve donanıma sahip olmalı” biçimindedir. Ömür bu konudaki görüşlerini “*Okulun bir kere bu imkânlara sahip olması gerekiyor. Bu kaynakların olması gerekiyor, bir oda olması gerekiyor artı ders saatlerine uyması gerekiyor hani aslında film izletmek gerçekten okullarda zor bir iş*” biçiminde dile getirmiştir.

Öğretmen adaylarının ailelere yönelik önerilerinin başında “Aileler filmlerin çocuklar üzerindeki etkileri konusunda bilinçli olmalı” önerisi gelmektedir. Bu konuda Kaan “*Bu bağlamda ailelere de büyük görev düşüyor. Onların da çocuklarının hangi filmi izleyip izlemeyeceğini onların üzerindeki etkilerini anlayarak üstlerine düşen görevleri yapması gerekir*” biçiminde bir açıklama yapmıştır. Ailelere yönelik getirilen bir diğer öneri ise “Aile ve öğretmen işbirliği yapmalı” biçimindedir. Hale bu konuda “*Öğretmenler ve ailelere çok iş düşüyor. Gerek sosyal bilgiler olsun gerek başka dersler açısından olsun eğitici ve öğretici filmler konusunda*

öğrencilere daha yönlendirici olmalılar. Bazen öğretmenin yetersiz kaldığı yerlerde aile ailenin yetersiz kaldığı yerlerde öğretmen devreye girmeli, birlikte çalışmalı” sözleriyle görüşlerini açıklamıştır.

Öğretmen adaylarının medya kuruluşlarına yönelik getirdikleri önerilerin başında “Filmler tarafsız bir biçimde çekilmeli ve eğitici yön ön plana çıkarılmalı” önerisi gelmektedir. Deniz bu konudaki görüşlerini “*Bilgi bulanıklığının önlenmesi gerekiyor. Yine tarafsız bir şekilde bu filmlerin çekilmesi gerekiyor, daha çok eğitici yönlerinin de ön plana çıkarılması gerekiyor*” sözleriyle dile getirmiştir. Bu konuda getirilen bir diğer öneri olan “Filmler ticari kaygı güdülmeyen araştırmaya dayalı çekilmeli” önerisiyle ilgili olarak ise Yağız “*Reyting amacı gütmeyen çok izlenilmesi için yapılmadan daha çok araştırılarak daha çok emek verilerek daha çok özen gösterilerek filmlerin çekilmesi gerektiğini düşünüyorum*” biçiminde bir açıklama yapmıştır. Öğretmen adaylarının medya kuruluşlarına yönelik diğer önerileri “Medya filmlerin etkisi konusunda dikkatli olmalı”, “Televizyon kanallarında belgesel gibi eğitici yayınlara daha çok yer verilmeli”, “Eğitici programlar çocuklar için uygun saatlerde yayınlanmalı” ve son olarak “Daha çok belgesel film çekilmeli” biçimindedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmada sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmaya ilişkin olarak çeşitli görüşler ortaya koymuşlardır. Genel olarak görüşlerden sosyal bilgiler öğretiminde filmlerin kullanılmasının önemsendiği anlaşılmaktadır. Çeşitli araştırmaların bu görüşü desteklediği görülmektedir. Örneğin Liles (2007, s.58) tarafından gerçekleştirilen araştırmada filmlerin sosyal bilgilere ilişkin uygulamalar için çok kullanışlı olduğu belirtilmiştir. Özellikle birey ve aile, psikoloji, sosyoloji temelindeki sosyal olayların öğretilmesinde filmlerin yararlı olduğu vurgulanmıştır.

Araştırmada ulaşılan bulgulardan biri filmlerin tarih konularının öğrenilmesini kolaylaştırdığıdır. Bunu destekleyen bir çalışmada Marcus (2005, s.64) filmlerin öğrencilerde ilgi uyandırdığı ve tarihi olayları araştırarak öğrenmelerine neden olduğunu belirtmiştir. Woelders’ın, (2007, s.146) Briley’e (2002) dayanarak belirttiğine göre filmler öğrencilerde tarih konularına ilgi uyandırır ve onları öğrenmeye güdüler.

Araştırmada kimi öğretmen adaylarının özellikle bilgiye dayalı görselliğin kalıcı öğrenmeye neden olduğunu vurguladıkları saptanmıştır. Walker (2006, s.34), Watts (2007, s.108) ve Woelders (2007, s.150) araştırmalarında filmlerin öğrencilerin ezber yerine kalıcı öğrenmelerine destek olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmada filmlerin birden fazla duyu organına hitap ederek öğrenilenleri somutlaştırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Birkök'ün (2008, s.2) araştırmasına göre filmler, soyut bilgileri canlandırabilmekte, gerçek yaşama dönüştürebilmektedir. Sosyal olguların ve düşüncelerin gerçek anlam ve duygularıyla aktarılabilmesinde de filmler önemli bir yere sahiptir. Çünkü ses veya duygu gibi soyut özelliklerin yazılı olarak algılanabilmesi tamamen olanaksızdır.

Bir diğer araştırma bulgusu filmlerin öğrenmeyi eğlenceli duruma getirmesidir. Watts (2007, s.108) araştırmasında filmlerin zengin bir öğrenme fırsatı sunarak ilköğretim öğrencilerinin öğrenmeye güdülenmelerini sağladığını belirlemiştir. Öğretimde film metnine ilişkin tahmin çalışmaları yapmak öğrencileri heyecanlandırmakta ve coşkulu ders işlemlerine neden olmaktadır. Watts'ın (2007, s.108) Bearne'den (2003) aktararak belirttiğine göre öğrencilerin yeteneklerini geliştiren metin yazarlığı ve film çekimi, onların öğrenmelerinin açık bir kanıtı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu süreç öğrencilerin karakter gelişimine de katkı getirmektedir. Liles'e (2007, s.58) göre filmler karakter gelişimini, ortaya koydukları düşünceler, teoriler ve hikâyelerle öğrencilerde fikir çatışmalarına yol açarak sağlarlar. Birkök'ün (2008, s.7) Sullivan, Clemens, ve Medina'ya (2004) dayanarak belirttiğine göre, öğrenciler filmlerde sergilenen karakterleri analiz edebilmekte, ilgili olaylara ve açıklamalara bağlayabilmektedirler. Öğrenciler için aynı zamanda çok çekici ve eğlendirici bir eğitim ortamı içinde hem bilginin uygulanması gösterilmekte, hem de zihinlere anlamlı ve kalıcı olarak yerleştirilmesi sağlanmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak uygulanan bir proje de öğrencilerin filmi izledikten sonra kuramsal içeriği çok daha iyi anladıklarını ve öğrenme işleminin çok verimli, zevkli ve anlamlı olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmada öğretmen adaylarının filmlerin sosyal bilgiler eğitimine katkıları konusundaki görüşleri **bilgi, beceri ve değer boyutlarındaki katkılar** biçiminde ele alınmıştır. Araştırmada filmlerin tarih, coğrafya, çevre, kültür gibi sosyal bilgilere ilişkin konularda bilgilendirici oldukları bulgusu yer almıştır. Birkök'ün (2008, s.2) araştırmasına göre sosyalleşmede etkili olan filmler görüntü, hareket ve ses öğeleriyle çok büyük oranda bilgi aktarımına fırsat vermektedir. Birkaç saatlik bir filmde bulunan görsel ve işitsel tüm öğelerin yazılı bir metin olarak kaydedilebilmesi, hele izleyiciye aktarılabilmesi neredeyse olanaksızdır.

Araştırmada filmlerin genel olarak eleştirel düşünme, yaratıcılık ve yorum becerilerini geliştirdiği üzerinde durulmuştur. Stoddard da (2009, s.427) araştırmasında filmlerin öğrencilerin tarihi olaylara yönelik olarak eleştirel bir bakış açısı kazanmalarını sağladığını vurgulamıştır. Ancak birçok öğrencinin filmler için bakış açısı kazanmalarında çok etkili olan eleştirel düşünme ve medya okuryazarlığı becerilerinden yoksun olduğunu belirtmiştir.

Walker (2006, s.34), Liles (2007, s.58) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda öğretmen ve öğrencilerin farklı bakış açıları ve tartışmalarla birlikte filmlerin zengin bir öğrenme ortamı yarattığı görüşünde oldukları saptanmıştır. Bunu sosyal bilgiler eğitimi boyutunda destekleyen Woelders, (2007, s.146) araştırmasında filmlerin tarih veya sosyal bilgiler eğitiminde eleştirel düşünmeye dayalı öğrenci merkezli öğretim için büyük fırsatlar yarattığını vurgulamıştır.

Becerilere ilişkin bir diğer bulgu filmlerin yaratıcı düşünme ve yorum becerilerini geliştirdiğidir. Watts'ın (2007, s.108) araştırmasında geleneksel öğrenme ortamlarından farklı olarak filmlerin öğrencilerde yaratıcılık, analiz-sentez, çıkarımda bulunma, fikirleri yorumlama, bağlamı algılama gibi becerilerin gelişmesine hizmet ettikleri vurgulanmıştır. Woelders'in (2007, s.146) Marcus (2005) ve Seixas'ın (1994) araştırmalarına dayanarak belirttiğine göre filmler tarihin öğrenilmesinde öğrencilere karşılaştırma, zıt düşünce ve farklı bakış açılarını değerlendirme ve yorumlama becerileri kazandırır. Araştırmada filmlerin sevgi, dostluk, barış, işbirliği, arkadaşlık, dayanışma, demokrasi ve özgürlük gibi değerlerin kazanılmasına da katkı sağladığı belirlenmiştir.

Araştırmada sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanmada kimi **sorunların** yaşanabileceği belirtilmiştir. Birkök (2008, s.2) araştırmasında sosyalleşmede kullanılacak en etkin araçlardan olan filmlerin de tüm görsel araçların yoğun kullanıldığı ortamlarda olduğu gibi okuduğunu anlama becerilerini olumsuz yönde etkilediğini vurgulamıştır.

Kimi öğretmen adaylarına göre filmler belirli din ve inançlara ilişkin önyargı oluşturabilmektedir. Bu bulguyu destekler biçimde Stoddard (2009, s.429) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları arasında tarih öğretiminde izletilen filmlerde bulunan ideolojilerin önemli etkileri olduğu verisi yer almıştır. Öğrencilerin tarihsel anlayış ve tarihsel olaylar hakkında inançlarını etkileyen bir diğer etmen öğretmenlerin ideolojik ve pedagojik yaklaşımlarıdır. Bu araştırma medya (filmlerin) ve öğretmen ideolojilerinin (siyasal ve ahlâki görüşlerinin) öğrencilerin önceki inançları veya anlayışlarının değişmesinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Sonuç olarak, eğitici filmler tarihi olayların tartışılarak öğrencilerin farklı bakış açısı kazanmalarında rol alabilir (Stoddard, 2009, s.430) Ancak öğrencilerin bilinçli tarih öğrencileri olabilmeleri için tarihsel becerilerle donatılmaları ve medya okuryazarı olmaları sağlanmalıdır (Stoddard, 2009, s.424).

Araştırmada filmlerin batılı kaynaklara dayalı olarak ve onların bakış açısı temel alınarak hazırlanması bir sorun olarak ortaya konulmuştur. Ansell'in (2002, s.365) Afrika coğrafyası üzerine yapmış olduğu araştırmada katılımcıların bu kıtaya ilişkin filmlerin Afrika'yı temsil edebilirliğini sorguladıkları ve çoğunlukla batılı şirketler tarafından yapılmaları nedeniyle geçerliklerinin bulunmadığını belirttikleri saptanmıştır. Bu filmlerin Afrika'nın kültürel

özellikleri ve inançları yerine daha çok batı bakış açılarını yansıttığını belirlemişlerdir. Katılımcılar özellikle belgesellerin önyargılar taşımalarının önemli bir sorun olduğunu vurgulamışlardır. Ancak kültürel bakış açılarındaki farklılıklara karşın belgesellerden yararlanmanın önemine dikkat çekilmiştir.

Araştırmada kimi filmlerde ahlâk dışı ve kötü davranışların ön plana çıkarıldığı böylece ulusal değerlere zarar verildiği, tarihi filmlerde yanlış bilgilendirmeler yapılabildiği gibi bulgular elde edilmiştir. Gerçeküstü güçlere sahip kahramanlarla şiddet içeren filmlerin çocukları olumsuz etkilemesi de bir diğer sorun olarak ortaya çıkmıştır. Buradan film seçiminin ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bulgulardan her filmin kendine ve zamanına ilişkin olarak değerler taşıdığı verisi de öğretmenlerin sosyal bilgiler programındaki kazanımları gözetenek bu seçimi yapmalarında yarar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda araştırmanın öğretmenler eleştiri süzgecinden geçirdikten sonra öğrencilere dizi, belgesel ya da film önermelidir, filmlerdeki bilgilerin doğruluğuna dikkat etmelidir önerileri anlamlı duruma gelmektedir. Filmlere ilişkin olarak olumsuz durumlarla baş edebilmeleri için öğretmen adaylarının öğrencilere yönelik bir diğer önerileri, “filmlerdeki olumlu ve olumsuz mesajları ayırt edebilmeleri için öğrencilere eleştirel düşünme becerileri kazandırılmalıdır” biçiminde olmuştur. Stoddard ve Marcus’a (2010, s.89) göre eğitimci kimlikleriyle öğretmenler tarih ve sosyal bilgiler derslerinde kullanacakları filmleri belirlerken seçici davranmalıdırlar. Bu filmler eğitsel açıdan bilgi ve değer kazandırıcı, aynı zamanda örneklendirici özellikte olmalıdır.

Liles (2007, s.57) araştırmasında teknolojik yeterlilik, emek ve zaman gerektirmesinin, filmlerin öğretiminde öğretmenler için önemli bir sınırlılık olarak ortaya çıktığını vurgulamıştır. Liles’in (2007, s.57) Hauenstein ve Riddle’a (2003) dayanarak belirttiğine göre öğretmenlerin filmleri öğrencilere izlettirmeden önce kendilerinin izlemesi zaman gerektirir. Bu hazırlık çalışması yanında film izleme aşamasında yaşanacak tartışma ve değerlendirme çalışmaları da ek zaman ayrılmasını gerekli kılar. Öğrencilerin yaşları izlenecek filmin anlaşılmasında önemli olduğundan öğretmen açıklamalar için de zaman ayırmak durumunda kalabilir.

Katılımcılar sosyal bilgiler öğretiminde filmlerden yararlanmada yaşanan sorunların çözümüne ilişkin olarak çeşitli **öneriler** getirmişlerdir. Öğretmen adayları tarafından “öğretmenler dersin bir bölümünü tanıtıcı, eğitici programlara ayırabilirler, onlar öğrencileri belgesel ya da bilgilendirici film izlemeleri konusunda teşvik etmelidir” gibi eğitimde filmlerden yararlanılması gerekliliğine ilişkin öneriler getirilmiştir. Liles’e (2007, s.58) göre popüler yaşamın bir parçası haline gelen videolardan sonra DVD’lerle yaygınlaşan filmler sosyal olguların öğretilmesinde yaygın bir biçimde kullanılmalıdırlar. Liles (2007, s.57) filmlerin çeşitli yöntemlerin öğretiminde kullanılmasını desteklemek amacıyla da öğretmenlerin işini

kolaylaştırabildiğini vurgulamıştır. Ona göre öğretmenler filmleri; konferans, tartışma, drama gibi yöntem teknikler bağlamında da kullanabilirler.

Araştırma bulguları arasında “öğretmenler filmlerden ne anladıklarıyla ilgili olarak öğrencilerle konuşmalıdır, izlerken öğretmenler rehberlik etmeli, gerekli noktalarda müdahalede bulunmalıdır” gibi öneriler de yer almıştır. Woelders’a (2007, s.150) göre öğretmenler filmleri öğrencilerin ezberlemelerini engellemelidirler. Bunun için dirençle karşılaşsalar bile onlara sorular sormalı ve filmleri sorgulamalarını sağlamalıdır. Watts’a (2007, s.108) göre ise bu yolla ezberden uzaklaşan öğrenciler bilgiyi anlamlandırarak öğrenme fırsatı yakalayabilirler.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel bakış açısına sahip olması gerektiği gibi önerilerden onların medya okuryazarı olarak yetiştirilmelerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda ilk, orta ve çeşitli yüksek öğretim kurumları bağlamında eğitim fakültelerindeki sosyal bilgiler öğretmenliği programlarında seçmeli de olsa medya okuryazarlığı dersinin okutuluyor olması bu anlamda bir katkı getirebilecektir. Öğretmen adaylarının Sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik diğer önerileri arasında şunlar bulunmaktadır:

- Sosyal Bilgiler alanında yetkin, çok okuyan, genel kültür bakımından donanımlı olmalıdır.
- Sosyal Bilgiler öğretmenin film ve müzik kültürü geniş olmalıdır.
- Öğretmen aynı konularda farklı bakış açılarına sahip filmleri izletmeli.
- Film izlemek için haftada belirli bir zaman dilimi ayrılabilir.

Öğretmen adayları okul yöneticilerine yönelik olarak okullarda sinema izlenmesi için ayrı bir oda düzenlenmesini ve okulların teknolojik donanım açısından film izlenmesi için uygun duruma getirilmesini önermişlerdir. Ayrıca okullarda ailelere yönelik medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme eğitimlerinin verilmesi öğretmen adaylarının okullara yönelik önerileri arasındadır. Öğretmen adaylarının önerileri arasında aile ve öğretmenlerin filmler konusunda işbirliği yapmaları gerektiği önerisi de bulunmaktadır. Ailelere yönelik diğer öneriler arasında, ailelerin filmlerin çocuklar üzerindeki etkileri konusunda bilinçli olmaları, ailelere medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme eğitimlerinin verilmesi, aile ortamında çocuklarla filmler üzerinde konuşulmalı, yanlış algılar düzeltilmeli gibi kimi öneriler sıralanmıştır.

Öğretmen adaylarının medya kuruluşu yöneticilerine önerisi tarafsız çekilmesi gereken filmlerde eğitici yönün ön plana çıkarılması gerektiği biçimindedir. Watts’a (2007, s.108) göre eğitici filmlere ve filmleri öğrenmede kullanan öğretmenlere yönelik olarak öğrencilerde hayranlık gelişmektedir. Katılımcıların film yapımcılarına yönelik diğer önerileri; filmlerin ticari kaygı güdülmeden araştırmaya dayalı çekilmesi, filmlerin etkisi konusunda dikkatli olunması, televizyon kanallarında belgesel gibi eğitici yayınlara daha çok yer verilmesi, eğitici programların

çocuklar için uygun saatlerde yayınlanması, daha çok belgesel film çekilmesi biçiminde olmuştur.

Sonuç olarak öğretmen adaylarının filmlerin sosyal bilgiler dersi içeriği ile ilgili bilgi, beceri ve değerleri desteklemesi bakımından önemli olduğunu belirttikleri görülmüştür. Onlar filmlerin öğrenme-öğretme sürecinde birden çok duyu organına hitap eden, kalıcı ve eğlenceli bir öğrenmeye destek sağladığının altını çizmişlerdir. Bu bağlamda dersin kazanımlarına dayanılarak seçilen filmler ve film kesitleri ders planı çerçevesinde öğrencilere izletilebilir. Bunun için filmlerin baştan sona, seçilen Sosyal Bilgiler kazanımına uygun olması gerekmez. Filmin içinde birkaç dakika ile ilgili kazanıma değinilen kareler bile kesilerek ders kapsamında kullanılabilir. Bu konuda öğrencilerin çizgi film, animasyon, dizi film ilgileri öğrenmeye güdülenmeleri için önemli bir zemin oluşturmaktadır. Ayrıca, öğretmen adayları sosyal bilgiler dersi kapsamında filmlerin etkili bir biçimde kullanılmasında öğretmenlerin rolüne dikkat çekmiş ve bu süreçte yaşanan sorunların çözümüne ilişkin olarak öğretmenlere, okullara, ailelere ve medyaya yönelik çeşitli öneriler getirmişlerdir. Bu bağlamda araştırma sonuçlarına dayalı olarak şu öneriler getirilebilir:

- Sosyal bilgiler dersinde filmlerden etkili biçimde yararlanmak için öğretmenlere ve ailelere medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme konularında eğitimler verilebilir.
- Sosyal bilgiler dersinde kullanılacak eğitici filmler konusunda bir arşiv oluşturularak öğretmenlerin hizmetine sunulabilir.
- Sosyal bilgiler dersinde film kullanımının bilgi, beceri ve değer kazanımına etkisine yönelik araştırmalar desenlenebilir.
- Sosyal bilgiler dersinde filmlerden yararlanma konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğrencilerin görüşleri araştırılabilir.

Kaynakça / References

- Aiex, N. K. (1988). *Using film, video, and TV in the classroom*. ERIC (ED300848) adresinden alınmıştır.
- Algeo, K. (2007). Teaching cultural geography with Bend It Like Beckham. *Journal of Geography*, 106, 133-143.
- Ansell, N. (2002). Using films in teaching about Africa. *Journal of Geography in HigherEducation*, 26 (3), 355 – 368.
- Birkök, M. C. (2008). Bir toplumsallaştırma aracı olarak eğitimde alternatif medya kullanımı: Sinema filmleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 1-12.

- Dressel, P. (1990). Films that put social problems in global context. *Teaching Sociology*, 18, 226-230.
- Liles, R. E. (2007). The use of feature films as teaching tools in social work education. *Journal of Teaching in Social Work*, 27 (3/4), 45-60.
- Marcus, A. S. (2005). It is as it was: feature film in the history classroom. *The Social Studies*, 96 (2), 61-67.
- Öztaş, S. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde filmlerin kullanımı. M. Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 341-359). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Paris, M. J. (1997). *Integrating film and television into social studies instruction*. ERIC (ED415177) adresinde alınmıştır.
- Patton, M. Q. (2001). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed.). California: Sage Publications.
- Stoddard, J. D. (2009). The ideological implications of using “educational” film to teach controversial events. *Curriculum Inquiry*, 39 (3), 407-433.
- Stoddard, J.D. & Marcus, A.S. (2010). More than "showing what happened": exploring the potential of teaching history with filih. *The High School Journal*, January/February 2010. 83-90.
- Walker, T. R. (2006) Historical literacy: reading history through film. *The Social Studies*, 97 (1), 30-34.
- Watts, R. (2007). Harnessing the power of film in the primary classroom. *Literacy*, 41 (2), 102-109.
- Woelders, A. (2007). “It makes you think more when you watch things”: scaffolding for historical inquiry using film in the middle school classroom. *The Social Studies*, 98 (4), 145-152.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.